

Владимир Шопов

Биографична справка

Вид образование:

Социални науки

Заемана позиция преди включването в евроинтеграционния процес:

студент

Заемани позиции в хода на интеграционния процес:

От Октомври 1997 г. до Декември 1998 г. – Съветник по европейски въпроси на Министъра на вътрешните работи

От Декември 1998 г. до Юни 2001 г. – Съветник по въпросите на правосъдието и вътрешните работи и човешки права, Мисия на Р България към ЕС, Брюксел, Белгия

Настояща позиция:

Основател, Beaver Analytica Ltd. /Research & Consultancy/

Бихте ли споделили Ваш много ярък личен спомен от процеса на българската евроинтеграция, имаме предвид периода 1996 – 2007?

Те са два.

Единият е денят на падане на визите, защото аз бях пряко ангажиран в решаването на тази задача; всъщност, тя бе причината да бъда изпратен в Брюксел. Аз лично отпразнувах този успех с една бутилка много хубаво френско вино. Говоря за 1-ви декември 2000, когато бе взето решението от Съвета за падането на визите. Защото за мене този въпрос никога не е бил секторно-технически; това беше цивилизационен въпрос – в самата сърцевина и дълбокия смисъл на присъединяването към ЕС, заради което и инвестирах толкова усилия в тази задача.

Вторият е първи януари 2007, когато започна де факто членството ни в ЕС, и това е – чисто символно - завършекът на целия процес. Макар че вече имах доста съмнения за начина, по който ще се развие самото членство, никога не съм имал колебания за смисъла на всичките усилия, включително личните ми усилия – интелектуални и физически. Казвам го, защото вероятно много от хората ще споделят спомени за чисто физическото напрежение, тъй като това си беше абсолютна управленска иновация за цялата ни държава – това, което се случи със самите преговори, а и с всички промени, които трябваше да се направят – институционално, законово, поведенчески.

Има ли някакви факти или аспекти на евроинтеграционния аспект, които остават непознати, неразбрани или недооценени от широката общественост по едни или други причини?

О, много!

Аз малко ще съм предпазлив в отговора на този въпрос, защото признавам, че не съм следил отблизо опитите за осмисляне на процеса – например, разкази на участници или академичните изследвания, (макар да познавам някои от тях). Но от моите „импресионистични наблюдения“, струва ми се, че има много недооценени неща. Трудно ми е да формулирам само едно нещо, защото трябва да избира измежду няколко аспекта на процеса.

Първото, което ми хрумва, е недостатъчното разбиране на необходимостта от „вкореняване“ на тази промяна, препращането ѝ отвъд институционално-правните развития. Но това си има своите обяснения и, бих казал, извинения. Първо и на ниво политическа култура, и институционална култура. А и особено първите години, но не само. Мисля, че преговорите бяха много по-тежки за България, отколкото за други

държави, и поради това те имаха много повече време да се занимават с такъв тип неща...

По-тежко е било поради ниската стартова позиция или някаква по-дълбока цивилизационна различност?

Не, не бих търсил такава разлика, най-вече – ниската изходна позиция. По тази причина, всъщност аз никога не съм мислил „правосъдие и вътрешни работи“ като просто „преговорна глава“ и съм щастлив, че успех, някак си, да наложи такава общо разбиране да не я третираме по този начин. Защото тя съдържа в себе си поставянето на фундамент, върху който въобще, евентуално, да стъпи – не просто преговорният процес, а самото членство в ЕС и следващото обществено развитие на страната, което е свързано с декриминализация на държавата.

Мое дълбоко разбиране е, че комунистическата държава е престъпна по своя характер, във всяко едно отношение. И всъщност това, което през 96-та заварих, в голяма степен е префасонирана, но в никакъв случай не разградена криминална държава.

Така че нашите две основни задачи бяха, първо, да изградим (защото нямаше какво да се възстановява) доверие към страната и да сменим цялостния нейн имидж. А разбира се, второ – наглед за много хора то е сякаш хиперболизация - визовият въпрос, който за мене винаги беше една ключова, културно-цивилизационна опорна точка, през която да се върнем там, където търсим път за развитие.

Това бяха двете основни неща, които правеха работата по тази глава различна от останалите, където стояха правно-институционални задачи от секторен порядък, (например – регулация на карго товарите).

Разбира се, преговорите си имат чисто административна логика и трябва по всички писти да се движат максимално бързо и максимално синхронизирано. Така че през тази призма всички те изглеждат еднакво важни, но в дълбочината им, всъщност, не са.

Да разбираме ли, че от Вашите срещи и партньорство със западни експерти и политици сте останали с впечатлението, че за тях България бе все още пост-комунистическа страна, но повече „комунистическа“, отколкото „пост“?

Ами, да. Винаги го е имало и това.

Но по-специфичното, (а то бе важно от тактическа гледна точка и нашите възможности произтичаха от това), е, че тези мнения бяха, нека го кажем така, „еднакви“. Но те не бяха институционално концентрирани на едно място - много хора виждаха страната ни по сходен начин, но те бяха в различни институции, които не бяха достатъчно синхронизирани помежду си. Всъщност, първата ми работа беше да идентифицирам това нещо. Защото, започвайки, не знаех, че така стоят нещата – едва в процеса на работата го видях. А другата ми голяма задача, за да придвижим максимално бързо процеса, бе да помислим как да използваме – управленски и дипломатически - тази десинхронизация.

Но имаше различни нива на осмисляне за състоянието ни - какво точно представлява България. Например, Комисията имаше далече по-повърхностно разбиране, докато имаше някои страни-членки, които имаха изключително адекватно, дълбоко и точно разбиране какво точно представлява България.

От предишни интервюта разбрах, че към онзи момент България е имала безвизов режим с над 20 страни, които са били смятани за рискови в ЕС?

Доколкото си спомням – 27, но това е само любопитна подробност, а ние имахме страшно много такива разминавания, които трябваше да изчистваме. Става въпрос за разминавания в законодателство; в практики, които трябваше да преодолеем, за да излезем от двата визови списъка, които тогава не бяха обединени. Но по-важното в този казус е това, че през него имахме едно от многократните сблъсквания с най-невидимата част на преговорния процес.

Тук проличават проблемите, които сме имали – оспорване на позицията, когато сме опитвали да правим ключови промени. Важното в случая не е, че просто сме имали такъв проблем за преодоляване.

Конкретният казус не е и случаен, защото много от каналите за контрабанда минават през свободни пътувания на граждани от такива страни до ЕС. По-важното обаче е, че повечето ведомства, доколкото си спомням, но най-вече Министерство на външните работи даде отрицателно становище по въвеждане на визов режим с тези държави. Независимо, че имахме поставена изрична политическа задача от министър-председателя – излизане от списъка на страни с визов режим да бъде ключов външнополитически приоритет. Т.е. на институционален език преведено, това означава, че конкретното министерство казва – „запазването на отношенията с тези страни са ни по-важни от интеграцията в ЕС“.

Така че, ако има нещо дълбоко неразбрано и неосмислено в този процес на преговори, това са тези позиции и стратегии на противопоставяне, които са били

много различни в различните институции; които са били различни и в съответните моменти. И т.н. Но това е много дълъг разказ.

Мой колега от университета е доказвал с числови данни, че един от „трите кита“ на финансиране на комунистическия режим у нас с чуждестранна валута , особено през последните години, е бил именно държавно-организираната контрабанда... Което пряко препраща към проблема, че всяка комунистическа държава е по същество „полицейска държава“. За да получим политическо доверие от страните в ЕС, би следвало да се разградят структурите на онзи режим. Съпротивата е неизбежна. Как това се преодолява в хода на подготовката за членство в ЕС? Как може да се очаква да няма съпротива?

Да, така е, абсолютно. По-интересното е как и защо това се е подценявало от толкова много хора и за толкова дълъг период...

А как се преборихте, в крайна сметка?

Не сме. Очевидно - не сме. Особено като гледаме начина, по който се разви процесът напред във времето.

Моят подход през цялото време, (а и поради това имаше известна „трескавост“ в цялата работа), произтичаше от разбирането, че се намираме в някакъв уникален исторически прозорец, който ще хлопне по-бързо, отколкото ние очакваме. В рамките на това малко време, с което разполагаме, трябва да направим максималното, за да „заченем“ различни типове промяна, по различни линии, в различни управленски системи – бих могъл да ги разкажа, ако се налага...

Никога не съм си мислил, че те могат да дадат резултат, ако зад тях не стои дългосрочно политическо и управленско усилие. Не че съм бил сигурен, че ще го има, но предполагах, че е възможно. Имах по-високи очаквания... Не на последно място, поради възрастта, на която съм бил тогава...

Примерите са много. Например, „правосъдие и вътрешни работи“ е много интересно, ако го мислим като секторна политика, макар тя никога да не е било секторна, защото тя е много партийно-политически натоварена. Освен това е много „шарено законодателство“ ... В онези години беше много малко първичното законодателство, повече беше вторичното и това оставяше простор да търсим начин за приложение в нашите условия.

На първо място е чисто правният аспект на съдебната реформа, но той бе най-лесен в някаква степен. Беше ни ново, но тъкмо защото излизахме от едно

беззаконие, мафиотска структура и т.н., Общностното право същност задаваше една минимална координатна система, чрез която да си подреждаме нещата. Разбира се, тя е много непълна, за рационалността на много нейни елементи може да се спори, (защото редица норми са резултат от много тежък компромис между различни правни традиции и т.н.).

Но за държава като България в този конкретен момент, която беше в абсолютно насипно състояние през 97-ма, това бе – от моя гледна точка – същностно важен процес. Защото по този начин - чрез преноса на законодателството - социалната реалност се подреди по някакъв начин, започнахме да разграфяваме секторните политики; да си подреждаме обществото чрез институции и норми. Кога, преди да започнем преговорния процес, сме можели да мислим за институцията като „комисия за защита на конкуренция“! Това е институция от висш порядък... В какво се превърна тя впоследствие и как функционира тя сега, е отделен въпрос.

Така че правният аспект беше много важен. Аз лично в него не съм имал чак толкова голямо участие. Защото, след като го анализирахме и знаехме как да го ускоряваме, той продължи автономно. Нашата същински голяма задача бе на второ ниво – институционално, на трето ниво – административно-управленско, на четвърто – външно-политическо.

На институционално ниво работата беше в това, че правото дава „координатна система“, но трябва да се създават съвършено нови структури. Имаме, примерно, гранични войски, които участват в контрабандата и „стрелят по врага на границата“. Тези хора трябва да се трансформират в гранична полиция, която е съвършено друга институция – с друга философия, начин на работа и т.н. Изключително тежка задача!

Ние тук имахме една стратегия, за която и г-жа Н. Димитрова, може да е споменавала, създадена с цената на много усилия и с подкрепата на много хора, които не бих могъл да изброя. Подчертавам го, защото има една представа, че преговорният процес е износен на плещите на поредица „административни звезди“, които са свършили цялата работа. Да, има хора, които са били на ключови позиции и са дали важен тласък на цялата работа, задавали са параметрите, но страшно много хора стоят зад свършеното. Под наше ръководство, къде по-лесно, къде по-трудно, няколко десетки души са си свършили добре работата, за да можем ние да гледаме малко по-глобално.

Та по институционална линия направихме един много внимателен анализ – с кои страни кои институции да съграждаме. Защото всички искаха да участват във всичко – което си съвсем нормално: подготвителният процес е възможност за всяка страна-членка да акумулира влияние, средства и т.н. Докато ние казахме:

„Не, изчакайте. Ние си правим наш анализ - по всяка една от нашите служби - с наши експерти, за да видим кой, къде за кое може да ни бъде максимално полезен.“

Тук, разбира се, имаше страшно много неща – технически, управленски, политически елементи. Кои ключови държави къде да ги сложиш... Търсиш най-близкото приближение към нашия случай. Например, кой в ЕС има най-добра гранична полиция? Не са много – Австрия и Германия. Започваме да мислим – коя страна от двете е по-важна и кой ще предостави по-добри ресурси. След това идва политиката и започваме дипломатически преговори. Могат ли да ни пратят човек „на високо ниво“ или не? Примерно, Германия има готовност да ни изпрати (и изпратиха) бивш шеф на гранична полиция. Ние решаваме да работим с Германия за това нещо. Като казвам „ние“, имам предвид всички – гранична полиция, НСБОП, администрацията на министерството, европейското звено и т.н. Все пак, това не може да се остави на чисто политически съображения. Това са сложни системи и едни много сериозни пари отидоха за тях и ние не можем да решим „просто така“ – примерно, искаме Испания или Франция да ни помогнат нещо политически и им даваме да правят институции в държавата.

И така, постепенно, стигнахме до някакво „разделение на труда“ между страните-членки. Примерно, Франция участваше в изграждането на управленските системи, защото те в тях са добри. Испанците бяха силни в някои видове трафик. Британците помогнаха за НСБОП – в борбата с наркотици. Американците помагаша също за някои от нещата, но там бе трудно за синхронизиране, защото имаше и технологични, и правни неща... Но това вече са подробности.

И още две нива, за които споменах по-горе. Едното е административно-управленското, свързано със смяна на хората, които реализират тези системи – физическата смяна на хора. Защото там имаше хора, които открито саботираха промените. Например, когато правех проекта за голямата реформа на гранична полиция, тогавашният заместник-шеф на гранична полиция ми каза, че извършвам национално предателство и че, ако повдигнат срещу мене обвинение за държавна измяна, той ще свидетелства срещу мене. Каза ми го в прав текст... като за „добър ден“, както се казва. На което аз отговорих, че от него – като достоен офицер - аз не съм и очаквал той да направи друго. Това бе типът отношения, в които ние се намирахме.

Така че имаше необходимост от смяна на хора, но смея да твърдя, че – поне в онези години – смяната никога не се правеше самоцелно. Не може на висок пост в службите на МВР, например, да сложиш преводач, просто защото е млад и про-европейски ориентиран. Това беше изключително труден процес...

Накрая, разбира се, външно-политическата и дипломатическа работа – особено през първите години.

А всичките тези неща ги правихме едновременно! Аз затова и казвам, че „окапахме“ за четири години ...

Това, което споделяте е много различно от всичко, което сме регистрирали до този момент. Но то предполага на високо политическо равнище да е имало яснота относно целите на нашата евроинтеграция. Помните ли тези цели – или по-общо – „стратегията на членството в ЕС“ да е била обсъждана публично на политическо равнище, безотносително в какъв формат – заседание на министерски съвет, вътрешно политически форум или друго нещо?

Всичко разказано бе станало възможно, защото имахме изричен мандат от министър-председателя. От него към министрите и заместник-министрите... Аз тогава се водех, формално в онзи момент, редник от гранични войски – няма как да съм участвал в такова обсъждане...

Ние имахме изрична политическа задача от г-н премиер-министъра и абсолютно пълен „карт блаш“ от министъра на вътрешните работи. За да се случат всички тези неща – иначе нямаше как да стане. Защото, когато на мене - на ниво заместник-директор на гранична полиция - ми блокират работата, аз трябва да се обадя на министъра и той да предприеме мерки да се отпушат нещата. И той го е правил много пъти. Дори, когато заминах за Брюксел, решението за това бе на Министерски съвет.

Членството в ЕС бе абсолютен приоритет!

Разбира се, в значителна степен всичко това се пречупваше през визовия режим. Това беше „тентата“, под която ние струпвахме всичките тези неща. Защото, без всички тези неща, нищо нямаше да се реши за визовия режим. Аз бях един от първите хора, които казаха, че визовият проблем никога няма да го решим – само чисто политически. Това трябва да бъде стратегия с ключови елементи и с реални реформи в няколко сектора.

Между другото, това е интересно (и то е основна причина за удовлетворението, което изпитах, когато паднаха визите), защото румънците взеха друго стратегическо решение. „Не, - казаха те, - падането на визите ще е изцяло политическо решение и ще лобираме, и ще приказваме за тях до безкрай.“

Затова България излезе от визовия режим година и половина преди Румъния. Тогава бях вече в Брюксел и се случи нещо изключително интересно. Когато паднаха визите за нас, а за румънците останаха, румънците бяха много болезнени на тази

тема. Знам от личен разговор в Комисията, че са извикали двамата съветници от румънската мисия – по правосъдие и вътрешни работи - и са им казали:

„Сега отивате в българската мисия, намирате Владимир Шопов и Марио Милушев и си водите записки.“

И така стана. Дойдоха и три часа си записваха всичко, каквото сме направили в България.

Така че аз никога не съм усетил липса на политическа подкрепа. Иначе никога не бихме могли да свършим малка част от всичко това.

Това безспорно е изключително важно и няма съмнение, че е било така. Но има друг деликатен момент – до този момент няма регистриран нито един спомен, от когото и да било, стратегията за членство в ЕС да е била предмет на публичен дебат, когато и да било..

Е, то няма какво да се дискутира. Стоят непосредствени задачи – визов режим е ключов проблем и той трябва политически да се реши. Какво да се дискутира? Ясно е, че трябва да излезем от визовия списък. Трябва да се седне и да се свърши работа. Смея да твърдя, че премиерът знаеше, че се върши сериозна работа и беше много доволен от целия ни екип.

Навсякъде имаше хора по секторите, които споделяха целта и влагаха в нея цялата си енергия, правейки сходни неща на това, което и аз правех. Просто сме осмисляли ставащото, може би, по малко по-различни начини или пък – даже без кой знае какво осмисляне. Задачата беше такава. Преговорите са операционализацията на процеса на подготовка за членство. Имаше „първична политическа енергия“ и за целите на задачата тя бе достатъчна. Факт е, че – може би понеже тя не е била нещо повече от това – заради това процесът на самата трансформация зацikli по-нататък..., но това е сложен процес.

Ако следваме нещата „по учебник“, би трябвало правителствената политика за евроинтеграция да е следствие от партийна програма, която е била публично дискутирана, преди да стане управленска програма и т.н.?

След като има формулирана политическа цел за присъединяване към ЕС и НАТО, то оттам нататък нещата се случват много непосредствено. Първо на дипломатическо ниво водиш преговори да те признаят за страна-кандидатка, след това – да получиш покана за членство. Има някакъв „темплейт“, който си го

разграфяваш. Оттам нататък процесът стартира и поради това той не е бил обект на кой знае какви дискусии...

Пък и, честно казано, българското „политическо въображение“ никога не се е прехласвало по такива процеси и детайли. На политическите си форуми политиците си говорят за вътрешна политика. Което си е нещо напълно нормално. Защото, дори от гледна точка на премиера, за българската среда целият този процес си е висш пилотаж – за какво да го дискутира с депутати, какво да очаква от такъв дебат? Хората си имаха политическа подкрепа, правеха в парламента, каквото е необходимо - гласуваха, каквото е трябвало - в комисиите и в пленарна зала. Оттам нататък процесът е, малко или много, академичен текст.

Да се върнем към по-преките лични спомени – в каква позиция влизате в екипа на МВР?

Редник от гранични войски. В задълженията ми влизаше да съм: – съветник, преводач, спийч райтър, отговарях за менюто и за подаръците на чуждестранните гости, защото тогава ги гощавахме с кюфтета и им подарявахме „черешови топчета“. Не търсете тук как е „по учебник“. След като се уволних, имах формалния пост на началник отдел в дирекцията за международно сътрудничество на МВР. След това заминах като съветник в мисията в Брюксел. Но важните неща, които направихме, бяха, когато аз формално бях редник от гранични войски, (защото аз така изкарах всъщност казармата – попаднах в МВР съвсем случайно).

Да стигнем до Брюксел тогава – и там ли трябваше да се прави всичко или беше различно?

В Брюксел беше по-различно. Аз бях съветник в сектор „правосъдие и вътрешни работи“. Имаше още един колега от МВНР. Аз се водех на двойно назначение на МВР и МВНР – за да стане по-бързо и поради бюджетни съображения. Ако не ме лъже паметта, по онова време около 60 процента от бюджета на МВР бяха закрити сметки и поради това бе много лесно да се намерят парите, т.е. имаше тактически съображения.

Но същностното ми съображение бе, че тогава, независимо какво ще кажат експертите от МВНР, много често нещата в това министерство зацикляха. Успяхме да сложим така нещата, че всичко, което се отнасяше до визовия въпрос, е въпрос на национална сигурност и така координиращо остана МВР, което позволяваше много по-голяма оперативност на моята работа. Защото така имах пряк достъп до министър. Не

че по другия начин няма да имам достъп, но нямаше да е толкова пряк. Пък и имах възможността да не ходя да посрещам гости, когато на летището отиваше цялата мисия.

Какъв терен имахте за проявяване на собствена инициатива в качеството си на съветник?

Имах. Имаше и други много инициативни хора, които бих отличил – Веско Вълканов, Марио Милушев, Петър Стефанов, Чарлина Вичева и др. всички те са хора, които имаха „карт бланш“ да правят политика – координирано с посланика, разбира се.

И те правеха постоянно предложения. Ситуацията беше много динамична и много нова, във всяка едно отношение, и предоставяше невероятни възможности на всеки, който искаше да се занимава с това. Една от причините да напусна бе, че не можех да понеса именно рутинността на процеса след това. Защото бях участвал в този етап, който бе най-креативен, най-пълноценен и удовлетворяващ. Мисията в Брюксел тогава вреше и кипеше. Защото всеки един – с две изключения на класически чиновници, които си тръгват в пет и половина, бе отдаден на каузата и даваше максимума от себе си.

Имате ли обяснение защо по някои преговорни глави преговорите приключват за няколко месеца, а по други се точат с години? В обема на законодателството, което трябва да се прехвърли, ли е единствената причина?

Наблюдавал съм защитни стратегии от едни или други „вкопани интереси“, които - на онзи етап по-скоро интуитивно - усещат, че всичко това, което тръгва, ще ги отпрати на едно място, което не им харесва.

Отделен въпрос е, че с хода на времето степента на осъзнаване на тези интереси много нараства, както и тяхната организация. Но това е много по-фундаментален въпрос, извън обсега на моите тогавашни компетенции. Има цели сектори, за които знам, че тези стратегии са реализирани, примерно, блокиране на нашето членство в еврозоната. Така че и това го имаше, но за годините, за които мога да говоря от личен опит, това бе повече интуитивно и битово усещане на лицата, че това, което се прави, като последица мене „може да ме изхвърли от борда“, независимо дали е било индивидуално („ще си загубя работата“) или групово („контрабанда на границата“).

Но като общо впечатление, смятам, че това е феномен на по-късния етап. Вълната от законодателство и пренос на норми бе толкова мощна, че, примерно, през

две трети от целия период закони и институции се създаваха с относителна лекота. Императивът на задача бе неоспорим.

Ще повторя, че това не е просто една от много преговорни глави, а е фундаментът на цялата конструкция. Когато разглеждаш отделните глави, виждаш, че те са структурирани от съображение за административно и законово удобство (основно); те не са еднакво хомогенни. Много зависи от степента на развитие на секторната политика – колко е наситена с европейски норми и от какъв порядък. Например, в земеделието е тежко европейско законодателство. В сектора на вътрешните работи тогава, когато ние се захванахме, обаче преобладаваха т.нар. меки норми, почти нямаше регламенти и директиви - само заключение на Съвет, стратегия за един какво си, добри практики – много беше флуидно.

В същото време в полето на това законодателство бе много трудно за управление, защото то започна да експанзира. Между другото, много е интересно да се проследи развитието на европейското законодателство в сектора през годините. На едро казано, имаше един период, примерно, към 2010 г., когато анализът бе установил, че към 70-80 на сто от новото законодателство за последните 10 години е в сектора на правосъдие и вътрешни работи. Това започна да се случва в хода на преговорите и част от нашите трудности дойдоха и от това, че, когато законодателството се „втвърдява“, много по-трудно можеш да шикалкавиш и да прилагаш всички онези тактико-дипломатически трикове, в които ние сме традиционно много добри.

Например, съвсем в началото бе приета европейска стратегия за борба с организираната престъпност. Тя идва на моето бюро и аз какво правя? Измислям огледална българска стратегия...

Обаче 7-8 години по-късно, вече имаш не стратегия, а на това поле за секторна политика има и твърдо законодателство; появяват се директно операционализации на критерии и т.н. На по-късен етап това се вижда в приложението на Механизма за сътрудничество и проверка. Той идва по тази логика и тъкмо поради това те (европейските ни партньори) бяха толкова уверени, че такова нещо може изобщо да работи.

Ние сме спорили по този въпрос – за първоначалния оптимизъм на ЕК по отношение на този механизъм, но смятам, че поне част от този оптимизъм идва от това, че в тяхното съзнание този инструментариум е по-добър от предходния. Защото са си дали сметка през 2001-ва, че през 99-та година ние просто сме им дали един красив документ, който не е нищо повече от написано на хартия от едни грамотни хора нещо, което не се превръща в практика. Тогава вече започват да гледат за структури,

гледат данни, тенденции... Започват дори да правят data-mining, за да откриват фактори и да предлагат реформи на политики.

Дали си спомняте, назад във времето, кога изплува корупцията като наш национален проблем? Организираната престъпност си я влачим от средата на 90-те, но корупцията първоначално не е разпознавана като чак такъв проблем?

Първо бих казал, че за Комисията първоначално, за много дълго време, всички теми бяха хоризонтални. Те нямаха топография на проблемите. Примерно, в цялата голяма глава „правосъдие и вътрешен ред“ има едно парче, което е „борба с корупцията“, и ни питат:

„Вие какво правите?“

Ние отговаряме:

„Присъединяваме се надлежно към всичко европейско – GRECO, каквото и да е; няма разлика ЕС или Съвет на Европа, присъединяваме се към всичко, което излиза, конвенции всякакви.“

Първоначално, това си вървеше просто паралелно с всичко останало. Моето усещане, (но правя уговорката, че не мога да бъда абсолютно сигурен и точен), е, че борбата с корупцията започна да става проблем, когато – като резултат от техните наблюдения върху, когато в тяхното разбиране за страната ни и за сектора, започна да се появява подреждане на проблемите – в резултат на все по-задълбоченото и по-добро разбиране на нещата. И картината започна да се разпластява.

Другото нещо, което повлия много, е, че ние бяхме много добри по реторическата част на преговорите, в чисто дипломатическата част на преговорите. Но това работеше само на първия етап до към 2000-2001-ва, защото ние поемахме ангажименти и те се трупаха, а в следващия момент вече започнахме да зацикляме в нещата, които сме обещали. Тогава те се замислиха защо това се случва. От една страна, имаме някакви готини, модерно мислещи партньори, обаче, от друга страна, явно под тях има някаква социална реалност, където нещата се удрят в някаква стена.

Според мене, имаше и един друг процес, свързан с това, че някъде към 2001-ва – и това продължаваше със засилваща се скорост - Съветът, т.е. страните членки на ЕС станаха основен играч в преговорите, включително в това поле. До този момент процесът го движеха в Комисията, а тя в това поле бе слаба и неориентирана, (даже нямаха такава главна дирекция по тази глава, а само „task force“). Когато аз започнах да работя с тях, моите колеги от другите министерства работеха с партньори от съответните главни дирекции на Комисията, а аз работя с „task force“. Защото това

беше по „трети стълб“ в структурата на ЕС, междуправителствени отношения, и само някакви парчета започваха да стават общностни.

Самите страни-членки усетиха, че този процес не могат да го оставят само в ръцете на Комисията. Та някъде в 2000-та година аз в Брюксел се изправих пред много сериозен проблем, който ми беше най-труден, може би. Изведнъж Съветът създаде работни групи, които бяха почти огледален образ на това, което правеше Комисията. Съставът на тези работни групи понякога беше от много качествени експерти. Оттогава започнаха нашите проблеми. Защото, например, в работната група, която се занимаваше с корупция и организирана престъпност, аз изведнъж – 30-годишен юнак, който смята, че може да „изнавигира“ дипломатически всичко, се изправих срещу 65-годишен пенсиониран служител от германското вътрешно министерство, (което се занимава с транснационалната организирана престъпност), за когото нямаше никакви тайни какво става с организираната престъпност в Европа. Тогава аз просто „ударих на камък“... Целият инструментариум, с който бяхме боравили до този момент, пропадна. Защото на мене вече ми трябваша реални аргументи, от съвършено различен порядък.

Но отговорът на поставения въпрос е някаква комбинация от всичките тези неща. За след 2001 вече не мога да говоря. Но за мене точката на пречупване дойде някъде в този период, защото имаш едновременно „Track record“, т.е. проследяването на процеса във времето, имаш сериозна институционална промяна в отношението към проблема, което отвежда към разбирането на ситуацията в страните. Всъщност оттогава започна и разделянето на страните, които дотогава вървяха заедно.

Да се възползваме от факта, че сте професионален политолог и работите всъщност като анализатор на процесите: имате ли впечатление през това ключово десетилетие 1997-2007 някой в България да си е давал сметка, че проблемите не са хоризонтални и, съответно, че трябва да се провежда структурирано в дълбочина управление на обществото ни?

Не, осмисляне – не, но проблемите се третираха съобразно реакциите на Европейските институции.

Целият процес се подчинява на инерцията от първоначалната му конфигурация. Когато имаш този пакет от двадесет и колко глави, самостоятелно наредени една до друга, те си тръгват по своята си логика, започват преговорите и вървят паралелно. Цялата методология на преговорния процес не позволяваше интегрирането на управлението. Така че, когато в един момент Комисията ни каза „ама, чакайте, корупцията не е проблем на глава 24-та, а касае фундамента“, ние

имахме залог, грубо казано, максимално дълго да възпроизведеме стартовата конфигурация. Аз самият съм полагал такива усилия. Защото ми беше ясно, че с такъв проблем нямаме ресурс да се оправим, както и се вижда и до ден днешен. Беше ясно, че това може да отвори вратата към стопиране на процеса на интеграция...

Така че нашето йерархизиране и приоритизиране е било повече реактивно. Имало е отделни хора, например, Костов знаеше, че имаше глави, които са по-важни, и това намира израз в подкрепа на едни политики повече, отколкото за други, или в натиск върху определени министри. Но това никога не е формализирано или институционализирано, по какъвто и да е начин. А за следващите премиери, мисля, че няма защо да говорим. Например за Кунева съм сигурен, че тя го съзнаваше, защото от другата страна все по-настойчиво ѝ казваха, че някои глави са „по-равни от другите“, но не беше в институционална позиция да направи нещо.

Ако следваме процедурата за провеждане на публични политики, както е „по учебник“, то първо правителството трябва да има собствен Национален план за развитие, а европейското програмно финансиране трябва само да подпомага реализацията на приоритетите на този план. Как ставаха обаче нещата на практика?

По принцип документната основа на преговорите е интересна тема, защото, когато започвахме, държавата беше в абсолютно насипно състояние; това бе режим кризисен мениджмънт, а не нещо друго. Не можеше да се развие никаква административна реформа. Първият опит за правене на политики, от структурна гледна точка, може да се открие в пакета от закони за административната реформа от 2000-та. Ако приемем изобщо, че цялото това нещо е получило някакво развитие, това е било към края на преговорния процес. Плюс това държавата вече беше стабилизирана, някаква администрация функционираше, някакви интереси се бяха консолидирани в някои сектори, а това бе много важно.

Аз, например, първоначално много се фрустрирах, че не работим с гражданското общество, с бизнеса, с някакви браншови структури. (Унгарците, например, бяха перфектни в това отношение.) Обаче в един момент спрях да се ядосвам, защото - ОК, граждански диалог: с кого разговаряме? По глава „Конкурентоспособност“ сядаме и отсреща – Мултигруп. С кого да разговаряш – с останките на Г-13...

Диалогът може да започне чак след като икономиката се стабилизира, да се нормализира, да изсветлява, за можем да сложиш срещу себе си четири що-годе

легитимни бизнес организации... Какво да говориш за свобода на конкуренцията, за четири свободи с Мултигруп?!

А когато тръгваш да правиш стратегически документи, такъв партньор ти е ключов. Затова постепенно ставахме по-добри и имаше сравнително качествени документи, защото от един момент може вече да имаш срещу себе си смислени партньори. Те могат да ти кажат в този сектор се случва това и това, имаме нужда от това и това, трябва да се целим еди къде си след 10-15 години. Това знание го няма в администрацията по никакъв начин. Така че в началото на процеса такова нещо бе по принцип невъзможно.

А в сектора на глава 24-та нямаше ли някакви правозащитни организации, които да са полезни?

Е, да имаше, но по отделни частни въпроси. Например, по темата човешки права Хелзински комитет беше полезен при решаването на един въпрос, защото в Наказателния кодекс от социалистическо време бе останал един текст, че хомосексуализмът е престъпление. Някаква евродепутатка от Холандия, от Зелените, беше казала:

„Ама какви са тези неща, какви политически критерии за членство, какъв ЕС?“

Ако евродепутат те нарочи, по никакъв начин не можеш да излезеш на глава с него, още повече, че в случая жената беше права. Наистина трябваше да се декриминализира това поведение. Но нашата първа реакция бе да обясняваме:

„Госпожо, това е само анахронизъм от комунизма. Този член не се прилага в практиката, изобщо няма такива дела.“

Бях изискал и бях й пратил справка, че последните 20 години няма случай на разследване. То тя беше желязна – щом го пише в НК, хипотетично може ли да се приложи? Може. Следователно, първо променете Кодекса, после ще приказваме пак.

Та по такива въпроси сме търсили и сме получавали съдействие от НПО. Но по някакви по-сериозни управленски документи моето впечатление от онези години беше, че нашите бяха по-скоро производни от европейските такива. Както вече казах, има европейска стратегия за борба с организираната престъпност и на тази основа ние започваме да сглобяваме нашата – тук-таме беше останало от 90-те години нещо, което можеше да се използва. Така вървяха нещата.

Преди малко споменахте, че унгарците са имали образцова система за диалог с гражданското общество, а имахме ли у нас нагласата да следваме

определена страна като „модел при подготовката за членството в ЕС“ или събирахме примери за добри практики отвсякъде?

Не, по-скоро въздействие имаше фактът, че бяхме в конкуренция. Въз основа на неформални разговори, смело мога да твърдя, че в един момент бяхме успели да доближим България до Унгария и Словения, макар и в началния етап на процеса. Комисията обичаше да прави този номер – да пуска неформални класации коя страна-кандидатка напредва или изостава по отделните глави. Моят спомен е, че, ако е имало две държави, които непрекъснато ни бяха давани за пример, това бяха точно Словения и Унгария, (но повтарям, че това бе много ранен етап – нямаше дълбочина и плътност в познаването на страните). Поради това тогава всичко зависеше много повече от това дали умееш да управляваш възприятията за твоята страна, каква динамика показваш в конкретния момент – например, когато паднаха визите, имахме много добри резултати. Но това не е индикатор за нищо.

Но наистина, унгарците имаха много добър механизъм за консултиране с гражданското общество. Обаче това е супер условно. Защото целият формат на преговорите за членство в ЕС е такъв, че, примерно, от цялата тази маса ние реално ще преговаряме само за това „малко къше“, а всичко останало е законодателството, което „трябва да приемете“. Това не са никакви преговори по същество.

Моят тогавашен аргумент за ранното започване на преговорите бе единствено от образователно и социализационно естество. Всъщност, през този процес може да започне реалната ни европеизация. Имаше някакъв разговор, спомням си смътно, дали да предоставим цялото подлежащо на пренос законодателство на всеки един от стейк-холдърите (заинтересованите от него страни) във всеки един от секторите. Аз бях твърдо – за. Но повече хора бяха против, защото се притесняваха, че по този начин ще си отгледат опозиция. Примерно, когато в хода на преговорите се очертае някакво поле за реални преговори по някоя тема, да не стане някакъв тукашен интерес да пречи и да стопира процеса. Не че е имало някаква гадна конспирация, защото повечето хора даваха мило и драго да върви процесът. Убеждението беше, че - рано или късно - те ще си разберат тази материя. То и така стана, малко по-различно, отколкото от това, ако бе имало по-интензивен диалог, но - в общи линии - същото.

А имаше ли в полето на глава 24 някаква страна, която да се откроява с особена съпротива – примерно казано, Холандия да настоява, че „вашето правосъдие не е никакво правосъдие“ или нещо друго?

Оформянето на по-трайна опозиция към нашето членство в ЕС се е случило доста по-късно, след като аз вече бях излязъл от активно участие в процеса. Както споменах по-горе, то е в резултат от появата на „топографията на проблемите“.

Но и тук трябва да се внимава много, защото много хора не разбират как работи европейската дипломация. Когато една страна заявява някаква претенция към някого, това не означава, че само тази страна е на тази позиция. В повечето случаи същото го мислят още 5-6 страни, но не го казват или го говорят само неформално. В някои случаи дори някакви страни-членки се разбират помежду си кой за какви ще говори. Например, това, че сега всички смятат, че проблемът ни е с Холандия, защото тя говори активно да не ни пускат в Шенген. Но то е само, за да не се налага и Германия, и Франция или Швеция да говорят за същото. Това си е в рамките на европейската дипломация и винаги си е било така.

От спомените, които имате, как бихте определили ролята на ЕК – повече като наш партньор или строг защитник на интересите на страните-членки?

Е, двете не се изключват едното другото. Но по-осезаемо – първото, определено.

Обаче да имаме предвид, че - като правило - на Комисията се приписва по-голяма активност и тежест, отколкото трябва. Защото тя **получи** мандата да започне преговорите. Т.е. първо е политическото решение, което тя изпълнява. Тя се състои от хора, които изпълняват взети политически решения.

Да, тя – даже хората в нея - могат да влияят, но в определени граници. Ще разкажа случай с работен обяд с един служител на много високо ниво в Комисията, когото ние много интензивно облъчвахме – специално по темата за визите. В края, много уморен от нашата активност, той каза:

„Вижте, разберете: в моя шкаф аз имам два доклада – в единия се доказва позитивното становище, в другия се казва обратното. Като видя накъде се накланят везните, ще взема съответния доклад. Моята работа е само да извадя съответната папка...“

(Това са най-вече администратори от старата френска традиция.)

Така че не бива да прекаляваме в оценката за активността на Комисията. Но същевременно трябва да отчитаме, че в началото имаше голям ентузиазъм. За Комисията това бе вълнуващ проект. Тогаво това бе нещо много ново, имаше чувство за исторически момент... дори в тези, по принцип, по-хладни душици. Освен това те съзнаваха, че всичко това им създава възможности. Това е един сложен процес, те

имат място в него, откриват се кариерни възможности – това са разбираеми човешки причини.

Знам, че особено в България се казва „нашият съюзник беше Комисията“. Има истина в това нещо, но за мене никога това не е било решаващо. Да, истина е, че Германия или Швеция са покровителствали, да речем, Прибалтика – по сума исторически и други причини; това са продължения на отношения, които датират много отпреди началото на Източното разширяване. Например, също Германия и Австрия към страните от Централна Европа – това са очевидни неща. На фона на липсата на такива отношения, ролята на Комисията започва да изглежда особено съществена.

Въпросът, всъщност, е много по-практичен – ако експерт, независимо дали от българско министерство, или от Мисията в Брюксел, се обърне към някого в Комисията, дали среща съдействие – съвет, предоставяне на подходящи връзки или каквото и да е, или те препращат от етаж на етаж - като в българска администрация?

О, винаги имаше съдействие! Винаги.

Разбира се, то зависи от самия дипломат. Ако си темерут, (защото имаше и доста такива), и не знаеш как да подходиш, как да си вършиш работата, няма как да стане. Но аз никога не съм срещал отказ. Винаги съм имал добри отношения с хората в Комисията и съм стигал до неформално общуване с тях. Случвало се е да ми подсказват следващите стъпки, които трябва да направим.

Но това е продукт на индивидуална дипломатическа способност, а не универсално правило. Това даже е извън правилата, строго погледнато.

Даже имам пример в това отношение. Когато тръгвах нещата, всички общувах само с Комисията. А аз се бях заровил нещо в темата и установих, че ние тотално игнорираме десетките агенции на ЕС. Отидох и питах един партньор-експерт:

„Добре, на тази правна основа, която имаме за взаимоотношения с ЕС, може ли да сключваме споразумения за сътрудничество с агенции?“

Той отговаря:

„Ти си първият, който задава такъв въпрос. Ние даже планирахме за един следващ етап в рамките на скрийнинга да започнем да ви представяме работата на всяка една от агенциите.“

Разбрахме се да не разгласява този казус. А аз сам изнамерих една агенция в Лисабон, която се занимаваше с борбата с наркозависимостите. Но по-скоро бе към нашата глава. Първо проведох напълно неформална комуникация с тях. След това се

обадих на юристите в Съвета да ми потвърдят, че правната рамка е ОК. После поисках съгласие от София и получих веднага „карт бланш“. Обадих се собственооръчно на шефа на агенцията директно и му казах, че искаме да си сътрудничим:

„Ние искаме да сме първата страна, която да сключи споразумение с вас. Аз съм склонен да взема самолета още утре и да проведем разговор, за да ми кажете как според вас трябва да станат нещата. Единствената ми молба е да не се разчува много за тази работа.“ (защото ние си бяхме в конкуренция с останали страни, нормално...)

Отидох. Той ме прие с повече от „отворени обятия“ – то това си бе нова писта за тях. Даде един обяд от два часа и половина. После седнахме и работихме цял ден с експертите им. Аз се прибрах, разбрах къде какво има в нашата администрация, те ми дадоха чернови на споразумения с други партньори, буквално седнах и сглобих първи вариант на споразумението. Пратих го на техния юрист в агенцията, те се съгласиха и България стана първата страна, която подписа споразумение с тази агенция.

Накратко, този резултат стана възможен тъкмо благодарение на такъв тип отношения с хора в Комисията. След това всички се наредиха на тази опашка – чехи, унгарци... Те не бяха свикнали да са след нас!

Та, повтарям, когато у нас казваме, че „Комисията ни е била най-голям приятел“, имаме предвид, че нямаше страна, която да ни покровителства нас.

Другото, което трябва да се отчете, е, че ние стартирахме от много ниска точка и много разчитахме на Комисията за обективен анализ, за легитимна оценка на нещата, които правим. Защото тази оценка е основата, на която отиваш за преговори със страните членки. Те казват едно, ние казваме друго – ето защо е толкова важна оценката на Комисията. Това е механизмът, който се има предвид.

Но, в интерес на истината, поне в моята област и по моето време, Германия беше изключително благосклонна и добронамерена. Не мога да кажа, че има и един случай да ни е подкрепяла, без да има сериозни аргументи, за да го направи, (което си е и дефиницията за това какво означава някой „да те подкрепя“). Но винаги, когато сме имали реални аргументи, тя е страната, която ги е признавала. Защото това хич не е малко, тъй като има много други [страни], които не го правеха.

Стигаме до особено важен въпрос, който е пряко в сферата на Вашата тясна експертна компетентност: и до ден днешен, когато стане дума за взаимоотношенията ни със Запада, устойчиво се използва изразът „Евроатлантическа интеграция“. Реални ли са основанията присъединяването

към НАТО и към ЕС да се разглежда като един/единен процес или все пак има много съществени различия между двата процеса?

В какъв смисъл единен процес?

Например, че едното пряко поражда другото?

Да, разбира се! Нямам съмнение. Това е политическата рамка на процеса.

Понеже атлантическият компонент е повече политически момент (politics), който предхожда политиката на разширяването (policy). Поне в моето разбиране, това е причината атлантизмът да има приоритет над европейската интеграция.

Може да сте чували или чели по този въпрос, но - като цяло - в България малко се знае и не се оценява достатъчно, че достъпът на България до ЕС пряко зависеше от позицията ни по Косовската криза. Особено, когато излизаш с образ на „16-та република на СССР“, нормално е, че всички очакват да произведеш доказателства - политически, че вече си повече от „тази част на света“; че „онова“ е било историческо безвремие; че е било „историческо отклонение“, което напускаш. От тази гледна точка, поведението на правителството ни по Косовската криза, беше решаващо, фундаментално важно.

Както и позицията на Т. Блеър, което е известно, и си е продължение на традиционната британска подкрепа за разширяването. Това се знае и няма защо да го коментираме, (макар в тази тяхна позиция да има проблематични моменти). Но ние трябва да използваме всичко, което е в наша полза.

Но също и позицията на американците, които заявиха, че „дължим подкрепа на тези хора за тяхната лоялност“ и като искат да влязат, (където твърдят, че са принадлежали политически). Това има, макар и индиректно, много голямо значение. Факт е, че присъединяването към НАТО е много „тънко“, няма дълбочина и е относително институционално лесно. В този смисъл, то предхожда другата интеграция като ключов знак за принадлежност. Защо изобщо другите да се впрягат във всички тези усилия по интеграцията, ако на третата-четвъртата година ти ще изпаднеш от Съюза по политически причини? Защо да си причиняват цялото това нещо?

Защото второто (във времето) [присъединяване] е в пъти по-сложно, по-скъпо и трябва да си струва.

С риск да огрубя нещата, бих искал да оголя логическата алтернатива, защото в хода на събирането на интервютата се регистрират две различни интерпретации: според едната, приоритетно важен е бил ценностният избор за

принадлежност към Запада, което предполага на първо място лоялност към НАТО, а - в известна степен - присъединяването към ЕС е последица, да не кажем „вторичен ефект“ от това. Според другата алтернатива – още от началото на 90-те, че и от по-рано е тръгнал и се е разраствал процес на икономическа интеграция, по логиката на която България става член на ЕС, а членството в НАТО е повече външно, спомагателно обстоятелство. Според Вас коя от двете линии на аргументация е по-силна?

Икономическата интеграция може да се постигне и без членство в ЕС. Ако беше вярна оголената икономическа логика на интеграцията, по нея би трябвало Западните Балкани, които отдавна са интегрирани със страните от Западна Европа, да са част от ЕС, а те не са. Те са „никъде“.

От друга страна, аз съм бил студент, когато започна дебатът за присъединяването към Запада и към НАТО, в частност. Помня и качеството на този дебат. Кой тогава е разбирал за какво става дума, когато се говори за интеграция?

По-скоро тогава имаше едно доста битово мислене – искаме да ядем банани целогодишно, следователно, трябва да се присъединим към всичко онова в страните, където се ядат целогодишно банани. Включително – политически. Примерът елементаризира, но имаше такава логика в онези години.

Отвъд конкретния исторически епизод с Косово през 1999-та, имаше ли важни геополитически обстоятелства, които са повлияли върху решенията за съдбата на българската евроинтеграция – било благоприятно или обратното?

Не мисля.

Но ако става дума за позицията на Русия към Източното разширяване на ЕС, трябва да се върнем назад във времето и да си спомним в какво положение бе самата тя през 90-те години. Дори не толкова, че беше в лоша кондиция и с много вътрешни проблеми, т.е. слаба. По-скоро става дума за това, че тогава тя бе в поредния – много кратък епизод, когато си мислеше, че може да направи решаваща крачка към модернизацията си като се европеизира. И поради това нямаше съпротива към разширяването в Централна и Източна Европа. А България не й беше проблем.

Освен това хората забравят и поради това чета, даже у сериозни анализатори, пълни глупости от рода на това, че Западът не е направил нищо за интеграцията на Русия към себе си. Това са пълни глупости, защото имаше сума инициативи през 90-те години – и по линия на НАТО, и по линия на ЕС - за намиране на различни формати за интеграцията специално на Русия. Това продължаваше чак докато Путин се укрепи на

власт. Твърденията за липса на интеграционни усилия от Западна страна са руска пропаганда. Това просто не е вярно.

Знам, че се говори за някакви ангажименти, поети от Хелмут Кол да няма разширяване на Изток, но аз лично се съмнявам, че са поемани такива ангажименти сериозно. Защото поемаш ангажименти към силен противник, а тогава СССР се разпадаше – нямаше как да са в позиция да поставят условия по убедителен начин. Дори и да са поставяни такива искания, другата страна е казала просто „да, да, ще го имаме предвид...“

Хората забравят, че днешна Русия, като политическа концепция, е съвършено различна от онази през 90-те. Заради това аз в началото на нашия разговор споменах, че имах в онези години съзнание за краткия „исторически прозорец от възможности“, който може скоро да се затвори.

Моята чувствителност към краткостта на епизода дойде не по руска линия, а по румънска. 96-та и 97-ма аз карах магистратура в Лондон и оттам наблюдавах нещата. Докато у нас Виденов правеше експерименти в политиката и икономиката, в Румъния, близо една година по-рано от идването на СДС на власт у нас, бившите комунисти паднаха от власт. Румънците избраха за президент Емил Константинеску и съответното прозападно правителство, които направиха невероятен тласък на проевропейските усилия. Бяха мобилизирали своя крал, който изчегърта цяла Европа за година и половина: през седмица пиеше чай с Кралицата и агитираше за Румъния. А страната има традиционни обвързаности с Централна Европа – културно, концептуално и политически, каквито ние нямаме. Те бяха почти откачени от България, защото и при войната в Югославия, те бяха „от другата страна“. Връзката на България с Румъния тогава бе съвършено неочевидна. Най-баналната метафора се оказва вярна в случая: ние буквално „хванахме последния влак“, когато сваляхме правителството на Виденов и избрахме това на СДС. Ако това не се беше случило, разширението на ЕС щеше да стигне до Дунава. Това ми е пред очите, защото аз го наблюдавах от Лондон, а оттам се виждаше всекидневно как се случваше. Още от 94-та - знаеше се, че се очертава и второ разширение на НАТО, че вървят разговори за присъединяване към ЕС. Оттам дойде моята румънска призма за оценка на процесите.

Последен въпрос – от днешна гледна точка, като чисто интелектуално упражнение, би ли могло да се мисли, че нещо в хода на евроинтеграционния процес е могло да стане по друг начин – с други цели, с други инструменти, с друго разполагане във времето? Било от наша страна, било от страна на ЕС?

По-скоро – не.

Защото, ако внимателно и дълбочинно се изследва присъединителният процес, се вижда, че то самото това „нещо“ много се промени през онези 10 години; то не е едно и също нещо.

Аз и друг път съм изразявал моето разбиране и обяснение за това откъде идват „дефицитите в методологията на разширението“. Това може да се идентифицира като „дефицит“ единствено post hoc. Защото, когато вървяха преговорите, има няколко по-фундаментални допускания, които работеха, почти до края, когато започнаха да се променят.

Да си припомним онази епоха – тогава едни две системи победиха други две системи. Вървеше процес на глобализация. Няма Китай, няма Индия, няма никой друг... Какво осмиваме днес Фукояма?! Добре, съгласен съм, че не е особено дълбок, но какво да каже 89-та година?

От тази гледна точка, те [в ЕС] подхождаха от няколко допускания:

Първо, цивилизационна и културна съвместимост. Което не бих оспорил дори и от днешна гледна точка.

Второ, един институционално-правен оптимизъм, който допуска, че отликите, които ги имаме, могат да бъдат овладени и коригирани, поради първото допускане за съвместимост.

Поради това протекният процес изглежда по този начин, защото е правен при наличието на тези предпоставки, допускания. Post hoc тези допускания ни изглеждат вече недостатъчно основателни.

Става дума за това, че самият ЕС промени подхода към разширяването си – примерно, към страните от Западните Балкани.

Да, за което са ни благодарни на нас.

Ние не сме Унгария и Чехия. В ЕС разбраха, че е по-сложно и трябва да се пипа по-внимателно.

Ако в една Унгария, например, е имало още през 90-те виждания за алтернативни начини на протичане на присъединяването и подготовката за него, то това е, защото в Централна Европа тогава имаше много интензивни, сериозни конституционни дебати. У нас кой тогава да прави такъв дебат? В най-добрия случай – трима души от СДС, от другата страна са просто едни „гумени глави“, какъв дебат?

Има и друго нещо. Ние по принцип надценяваме дълбочината на европейските политики. Това, че ние у нас сме неспособни за собствено подреждане на нещата и

поради това проецираме очакването това да дойде от ЕС, това не означава, че ЕС е Левиатан. Той не Левиатан.

Многократно съм се опитвал да го обяснявам:

„Вземете, който и да е частен, тесен сектор на публични политики. Земеделие, например, в който има много голям дял европейско право. Ще видите, че съотношението на европейското и националното законодателство е едно към четири. Ние очакваме тази четвъртинка да ни подреди целия сектор. Няма как от нея да се пръкне цяло чудо.“

Ако си даваме сметка за тези отношения, веднага става ясно, че „дефицитите“ или „качеството на членството в ЕС“ се дължи на не начина на пренос на четвъртинката, а на цялостната останала картина.

Още повече, че на тази четвъртинка ѝ липсват ключови инструменти на държавата, с които тя да си налага волята – през субект, през норми, през институции, през санкции... Как четвъртинката „да ни оправи света“? Не става така...

А в Централна Европа е по-различно.

Тук като видиш с кого си имаш работа, включително на интелектуално равнище – която и книга да хванеш..., то направо е чудо, че изобщо сме го добутали дотук.

Най-последно, кои, според Вас, са други трима души, които задължително трябва да потърсим за интервю, заради приноса им към процеса?

Веско Вълканов, който е в Белгия в една международна организация. Марио Милушев. Петър Стефанов, който бе шеф на консулския отдел, който май посланик отиде.

Антон Карлов – също. Той е човек на моя възраст. Както аз бях с г-жа Димитрова, така бяха Стефанов и Тони, ние четиримата се разбирахме от половин дума и работата вървеше перфектно. Но той също се махна от Външно министерство отдавна, юрист е в международна компания.

Много благодаря за това изключително интервю!

Дата: 01.02.2018

Интервюто взе проф. Георги Димитров